

Využití odpadního plastového materiálu na výrobu desek plošných spojů alternativním způsobem

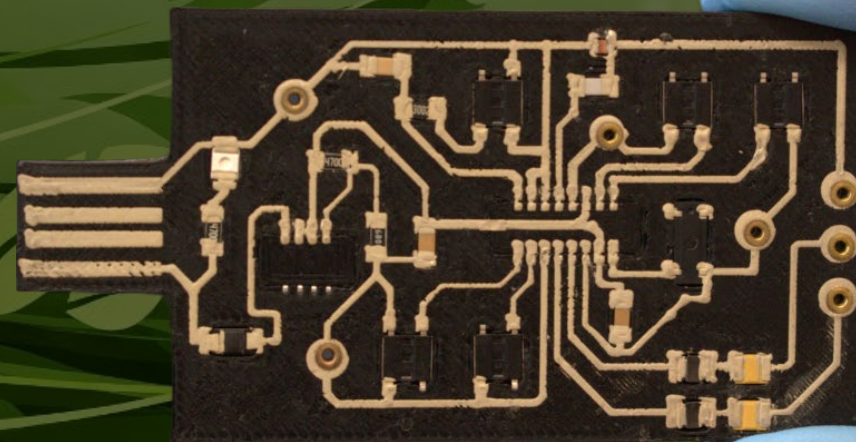
Projekt SELECT

Ing. Denis Froš, Ph.D.

ČVUT v Praze, Fakulta elektrotechnická

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Hlavní motivace výzkumu

- Ročně více než 50 mil. tun elektronického odpadu celosvětově, z toho až 10 % tvoří desky plošných spojů (DPS)
- Problém s toxicitou – DPS obsahují bromované retardéry hoření
- Problém s výrobou DPS – spotřeba vody, chemický odpad, velký dopad na ŽP
- Problém s recyklací DPS – hlavně se získávají kovy, polymerní substrát (epoxid) je prakticky nerecyklovatelný
- **Další možnosti využití plastového odpadu** (3D tisk, nejen pro elektronické aplikace)

Hlavní myšlenka výzkumu

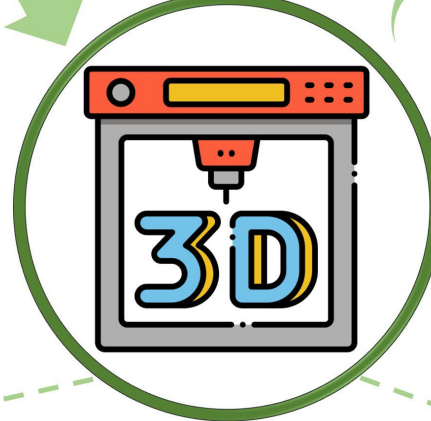
Materiál na výrobu
gramofon. desek

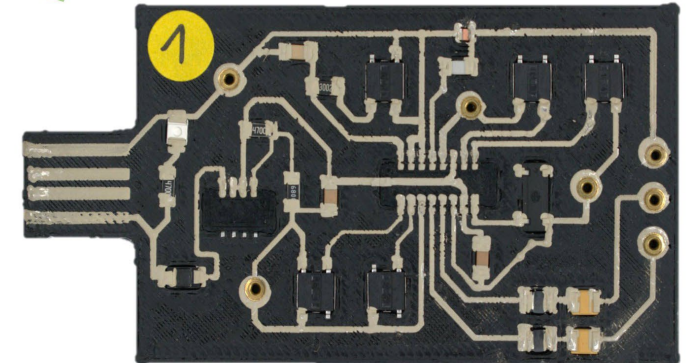
Recyklovaný
filament

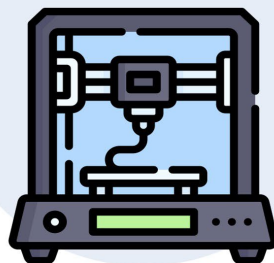
Aditivní
výroba

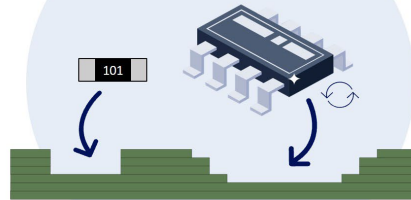
Udržitelná
elektronika

3D TISK
SUBSTRÁTU

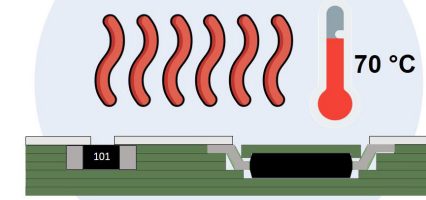
VLOŽENÍ
SOUČÁSTEK

DEPOZICE
VODIVÉ VRSTVY

TEPELNÉ
VYTVRZENÍ

Využití filamentu pro výrobu DPS

- Kompletní změna výrobního procesu DPS včetně vstupních materiálů pro izolační substrát i vodič
- Cílem bylo **minimalizovat dopad na ŽV během výroby** – spotřeba energie, vody, vznik chemického odpadu
- A dále udělat výrobek zpětně recyklovatelný (součástky, plast, kov)

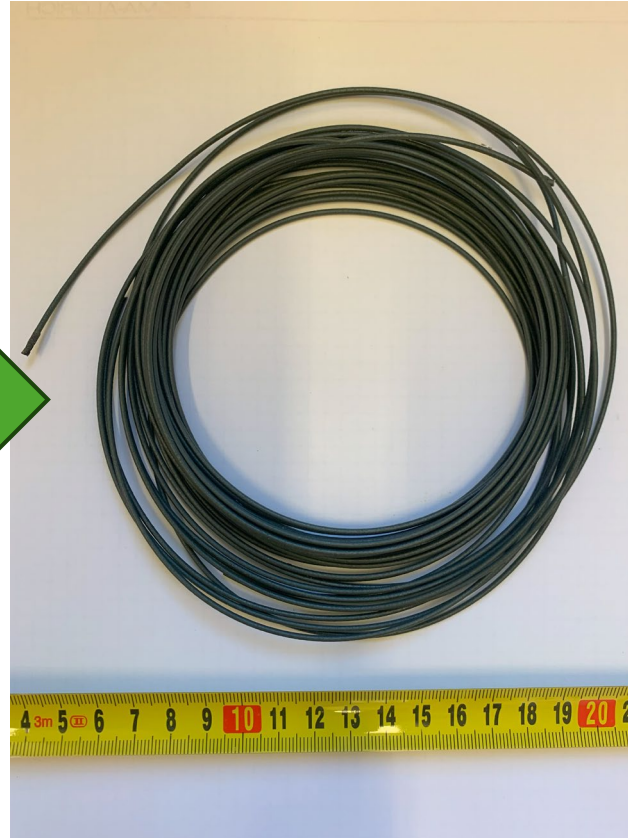
- **Využití 3D tisku recyklovaných filamentů z odpadních plastů v kombinaci s tlustovrstvými technologiemi** pro tvorbu elektricky vodivých motivů propojující součástky ve funkční celek

Vyrobený filament

- Vyrobeno celkem 6 čistých šarží na bázi PVC/PVAc
- Výroba rovněž směsi z recyklátu a čistého polymeru
- Užitný vzor

Odpadní granulát PVC/PVAc z gramofonových desk

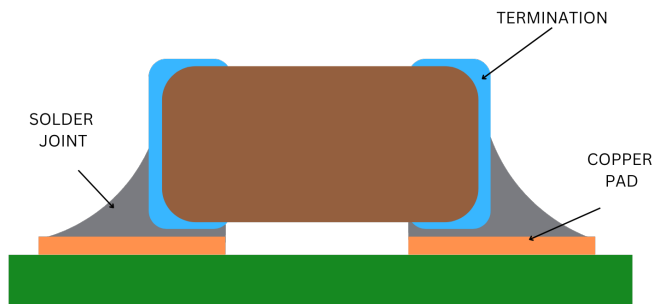
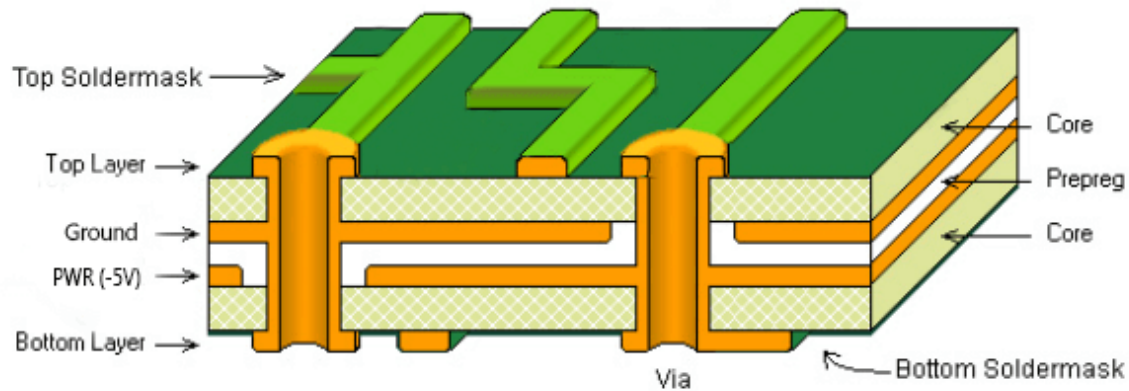

Výroba filamentu pro 3D tisk

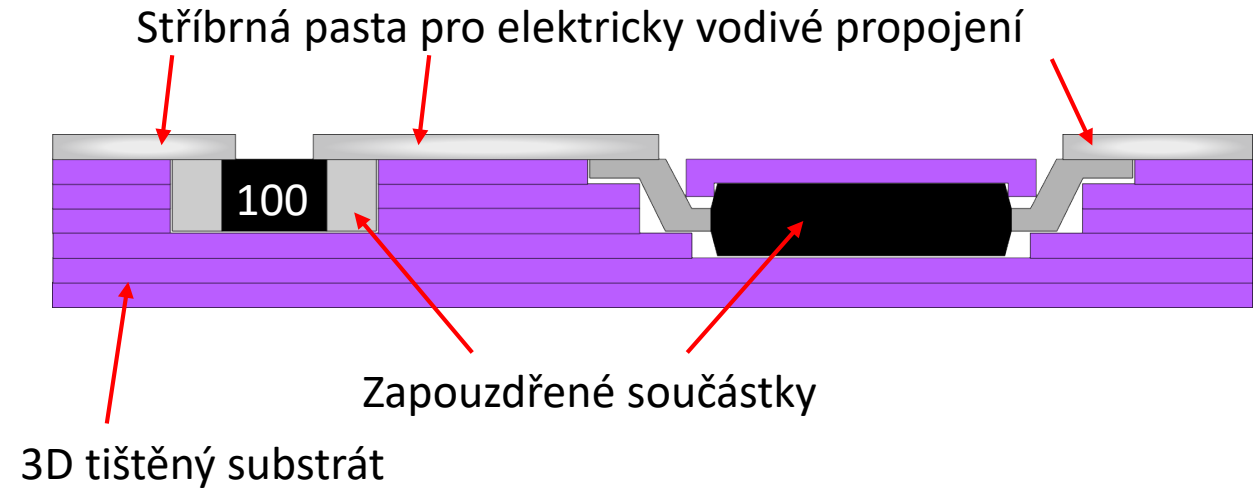
- FDM – Fused Deposition Modeling – technologie 3D tisku extruzí termoplastického vlákna, nejrozšířenější metoda
  - Omezení v přesnosti tisku, závisí na konkrétní tiskárně i použitém materiálu; pro jednodušší elektroniku postačující
- Pro použití v elektronice – podmínka **samozhášivosti** (mechanické, tepelné a elektrické vlastnosti...)
- Aktuální směry výzkumu v rámci projektu
  - PVC/PVAc z odpadu při výrobě vinylových desek

Alternativní způsob montáže

KONVENČNÍ DPS

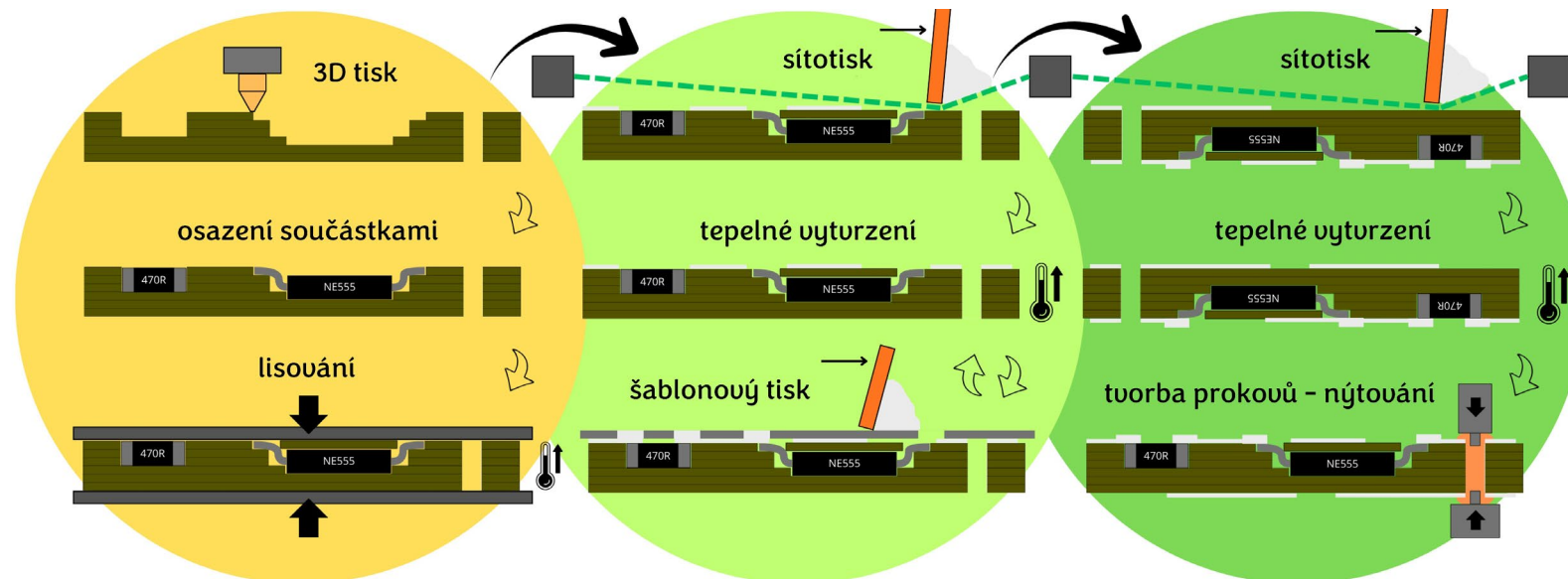

ALTERNATIVNÍ DPS

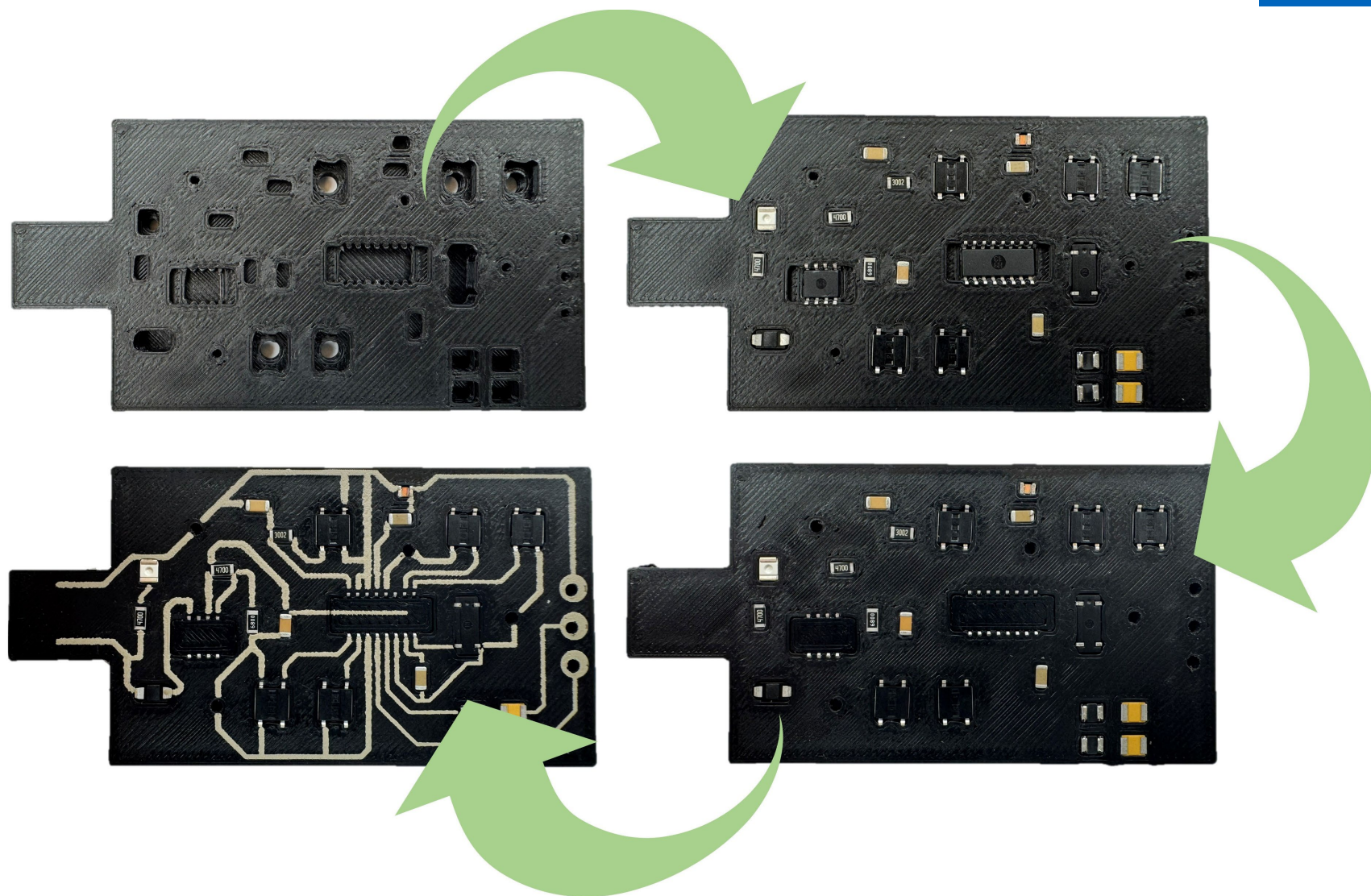

Alternativní proces výroby

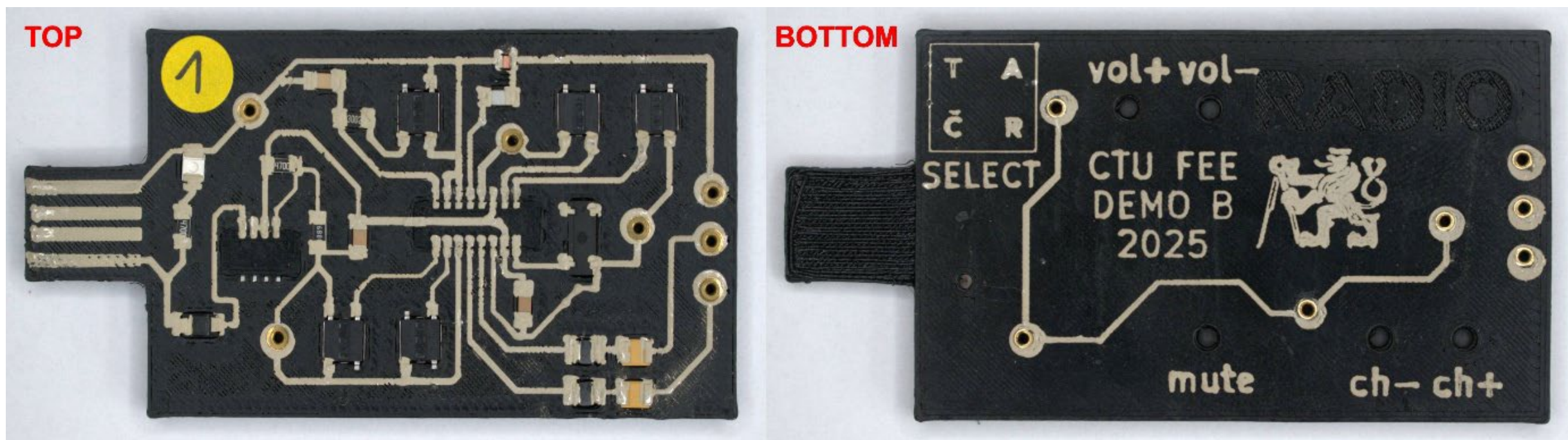
- 3D tisk izolačního substrátu + vložení/zapouzdření elektrických součástek
- Tisk el. vod. pasty pomocí **sítotisku** – vytvoření vodivého motivu + **tepelné vytvrzení**
- Tisk el. vod. pasty pomocí šablonového tisku – vytvoření spojů součástek (a pájené spoje) + tepelné vytvrzení
- Povrchové ochrany pro zvýšení spolehlivosti a stabilizaci vlastností – lakování, zalisování

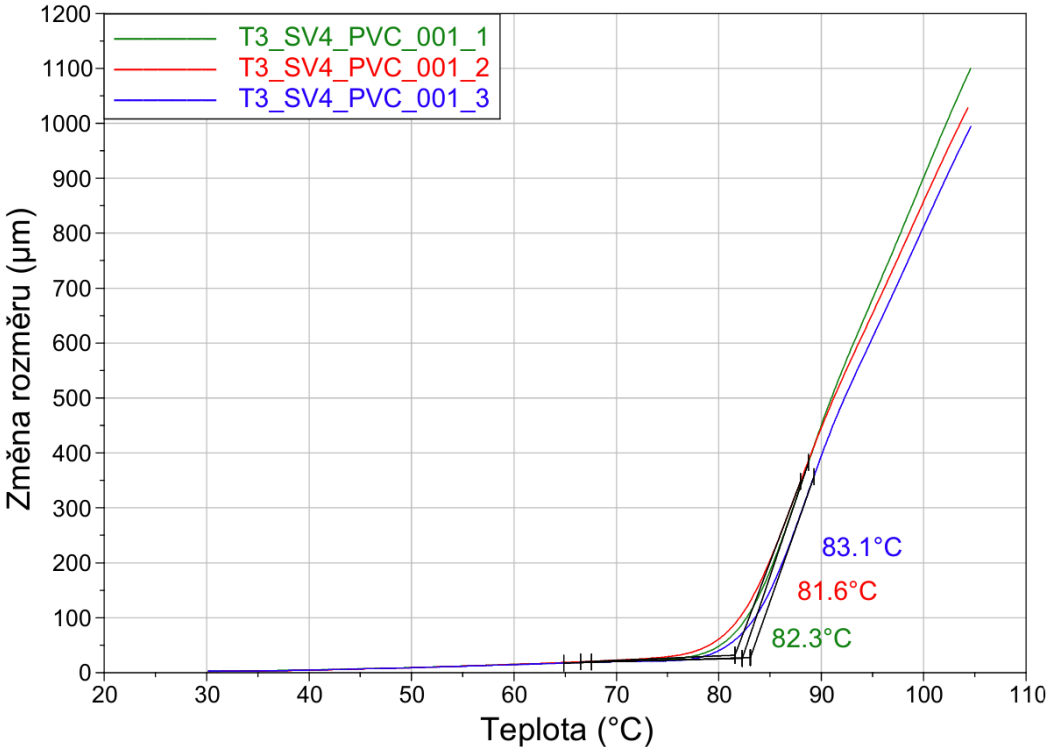
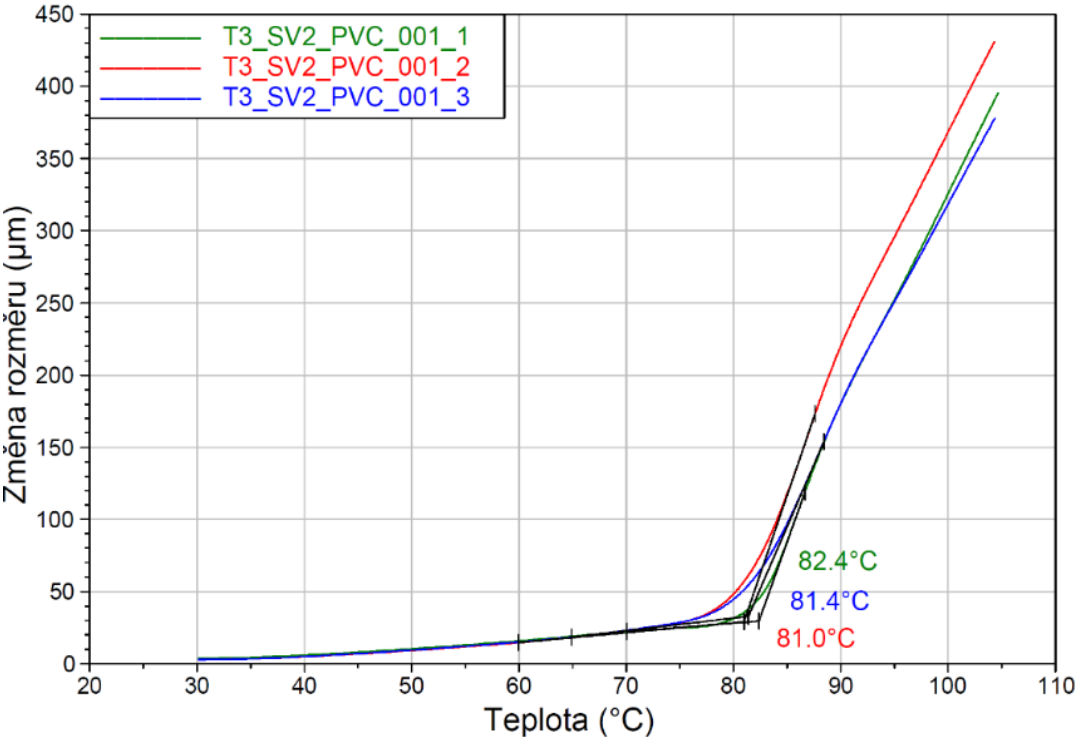
Alternativní proces výroby

Alternativní proces výroby - výsledek

Dosažené výsledky TMA

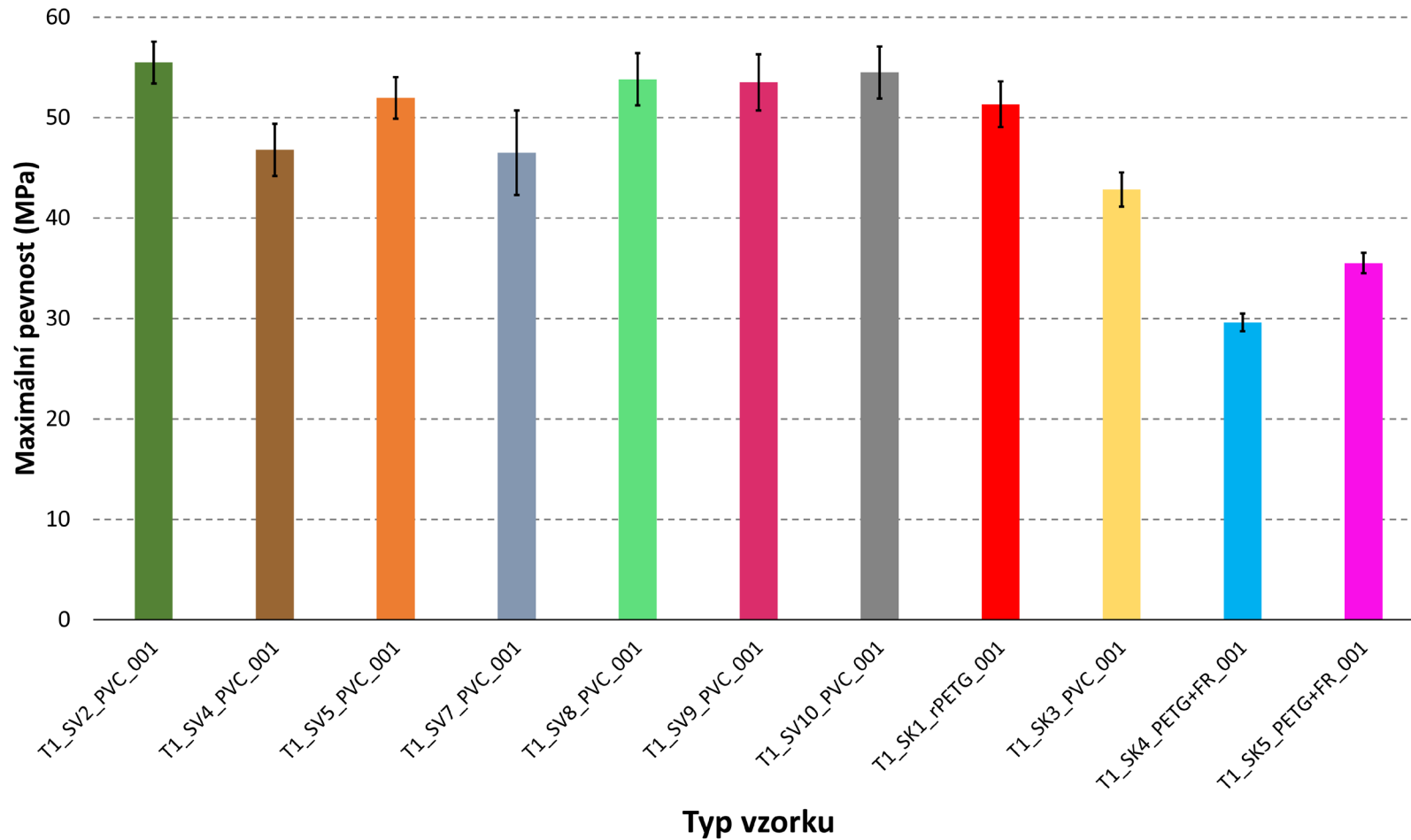

Termomechanické vlastnosti – teplota skelného přechodu 81-82 $^{\circ}\text{C}$

Dosažené výsledky

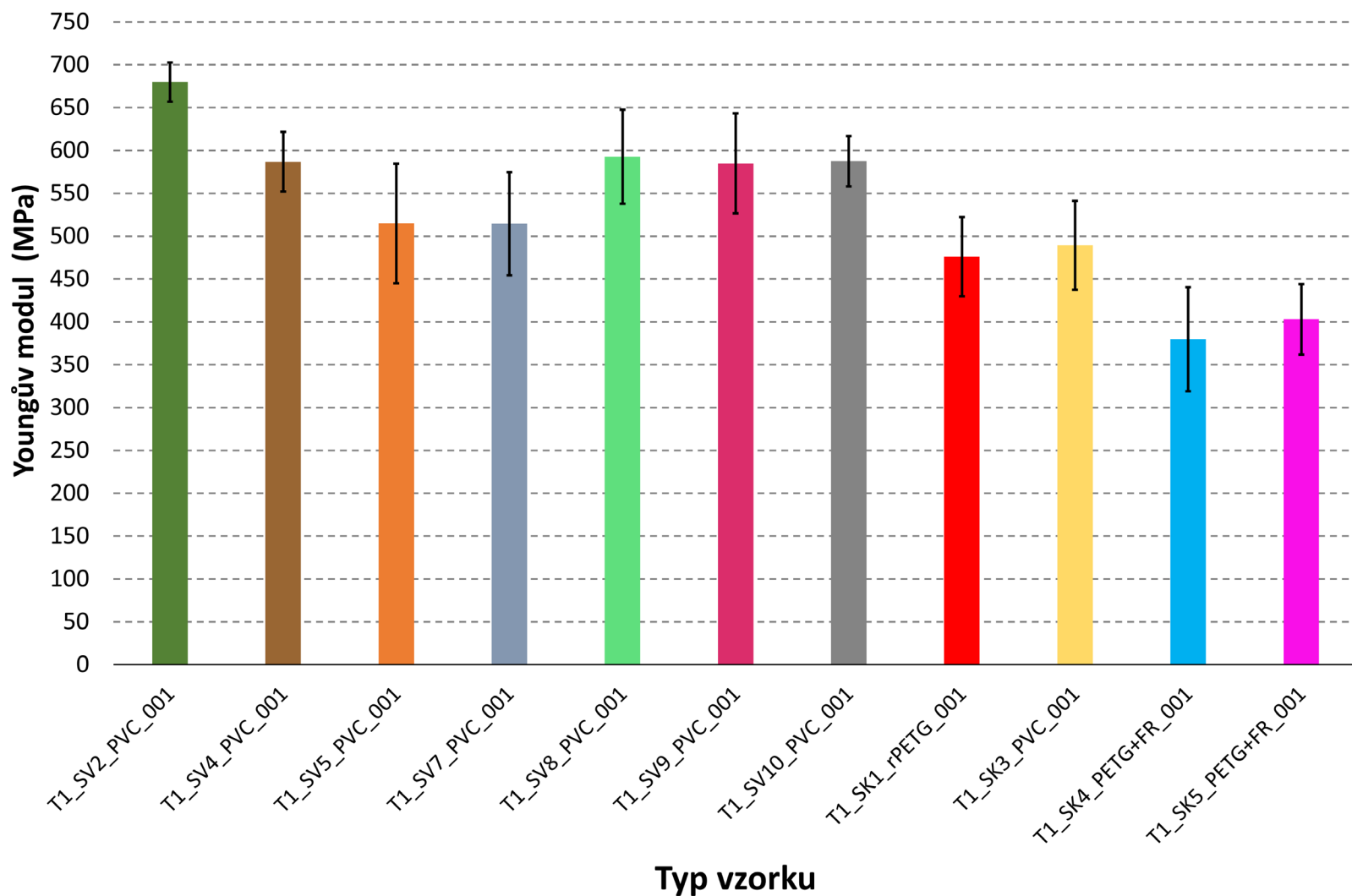
Shrnutí získaných parametrů měření na TMA			
Druh filamentu	Projektové ozn.	$\varnothing T_g$ (°C)	$\varnothing \alpha$ (ppm/K) (@30-70 °C)
Recyklovaný filament PVC/PVAc (druhá šarže)	SV2	81,6 ± 0,7	69,8 ± 4,0
Recyklovaný filament PVC/PVAc (čtvrtá šarže)	SV4	82,3 ± 0,8	65,7 ± 6,1
Recyklovaný filament z PET-G	SK1	85,8 ± 1,4	65,5 ± 4,3
Filament PVC	SK3	87,5 ± 0,5	68,3 ± 5,1
Prusament PETG V0 Jet	SK4	85,8 ± 0,5	61,6 ± 1,3
PETG FRJet self- extinguishing	SK5	83,0 ± 0,4	69,3 ± 1,4

Dosažené výsledky – mech. vlastnosti

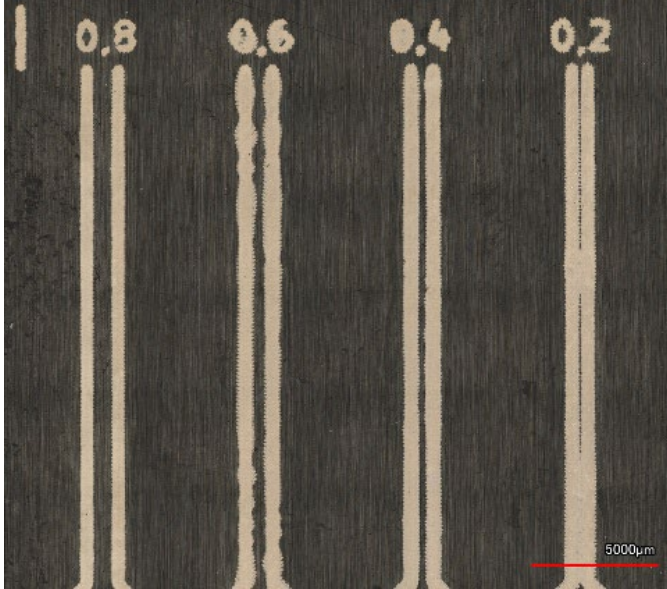
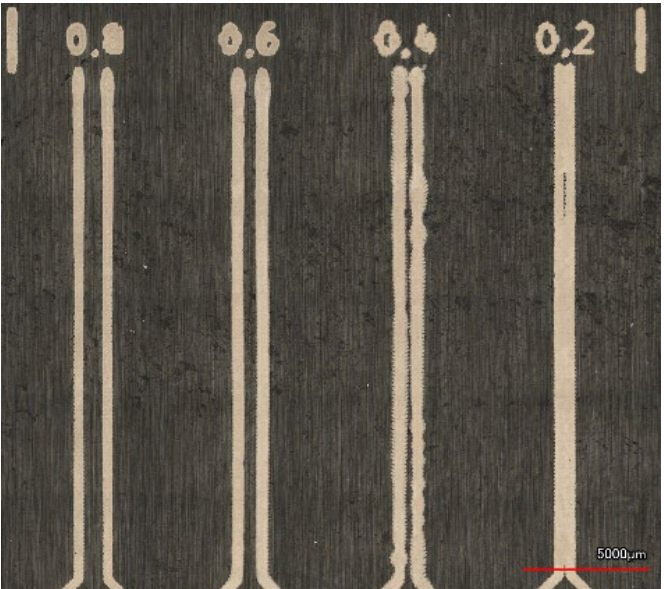
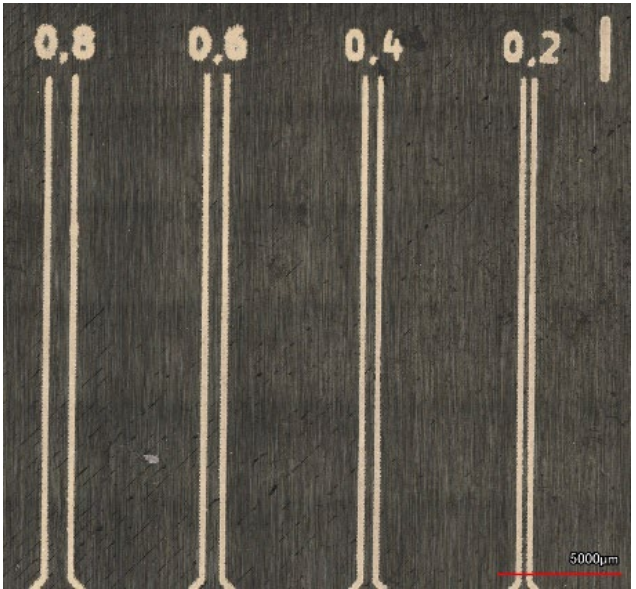
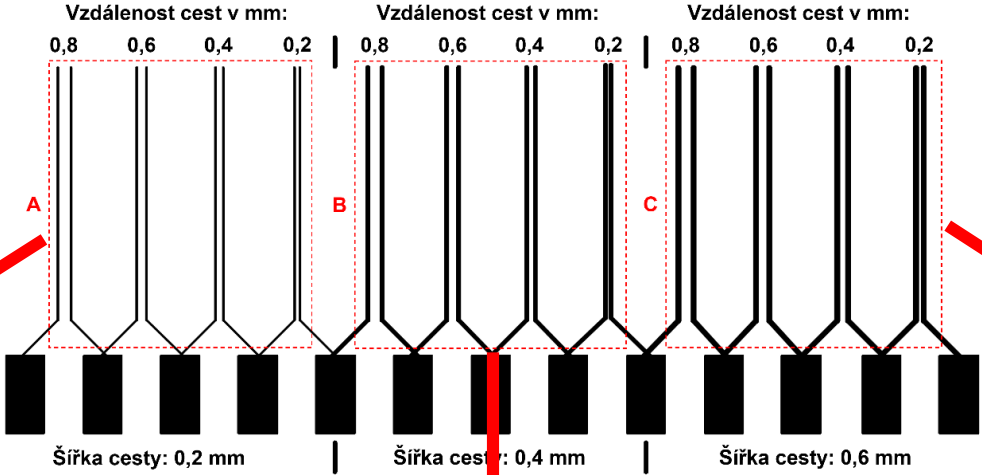
Vzorky dle ČSN EN ISO 527-2:2012, typ 1BA

Dosažené výsledky – mech. vlastnosti

Vzorky dle ČSN EN ISO 527-2:2012, typ 1BA

Dosažené výsledky – přesnost tisku

Dosažené výsledky – srovnání s FR-4

	PVC/PVAc substrát	FR-4 substrát
Teplota skelného přechodu T_g (°C)	71-74	130-180
Mechanická pevnost (MPa)	46-55	63
Youngův modul pružnosti (GPa)	0,2-0,6	22
Objemová rezistivita ($M\Omega \cdot cm$)	4.2×10^{10}	2×10^9
Povrchová rezistivita ($M\Omega$)	1×10^9	4×10^6
Relativní permitivita při 1 MHz (-)	2,7	4,7
Ztrátový činitel při 1 MHz (-)	0,04	0,014
Elektrická pevnost (kV/mm)	22	40
Kategorie samozhášivosti podle to UL 94	V-0	V-0

Dosažené výsledky – další testované vlastnosti a metody výroby

- Elektrické vlastnosti stříbrných cest vč. závislosti na:
  - Krycí vrstvě
  - Zrychleném testování – vlhkost, tepelné cyklování, veterometr
- Pull-off testy připojených součástek
- Způsoby propojení při oboustranné montáži
- Chemická kompatibilita použitých látek a materiálů

Vývoj filamentu PVC/PVAc - shrnutí

- Filament lze při vhodném nastavení extruzního zařízení vyrábět **přímo z dodaného granulátu**
- Filament je „**přirozeně**“ **nehořlavý** a vhodný pro elektronické aplikace bez nutnosti přidavku dalších látek - retardantů
- Výsledný filament je relativně **dobře tisknutelný** – dobrá adheze k podložce (PEI), dobrá adheze vrstev, dobrý povrch pro další využití pro substráty DPS
- Tištěná tělesa mají obdobné mechanické vlastnosti jako komerční filamenty či lepší
- Všechny šarže vykazovaly podobné vlastnosti – dobrá reprodukovatelnost
- **Potenciál ke komerčnímu využití** – „eko“ alternativa např. k PETG-FR filamentu od Prusa Research

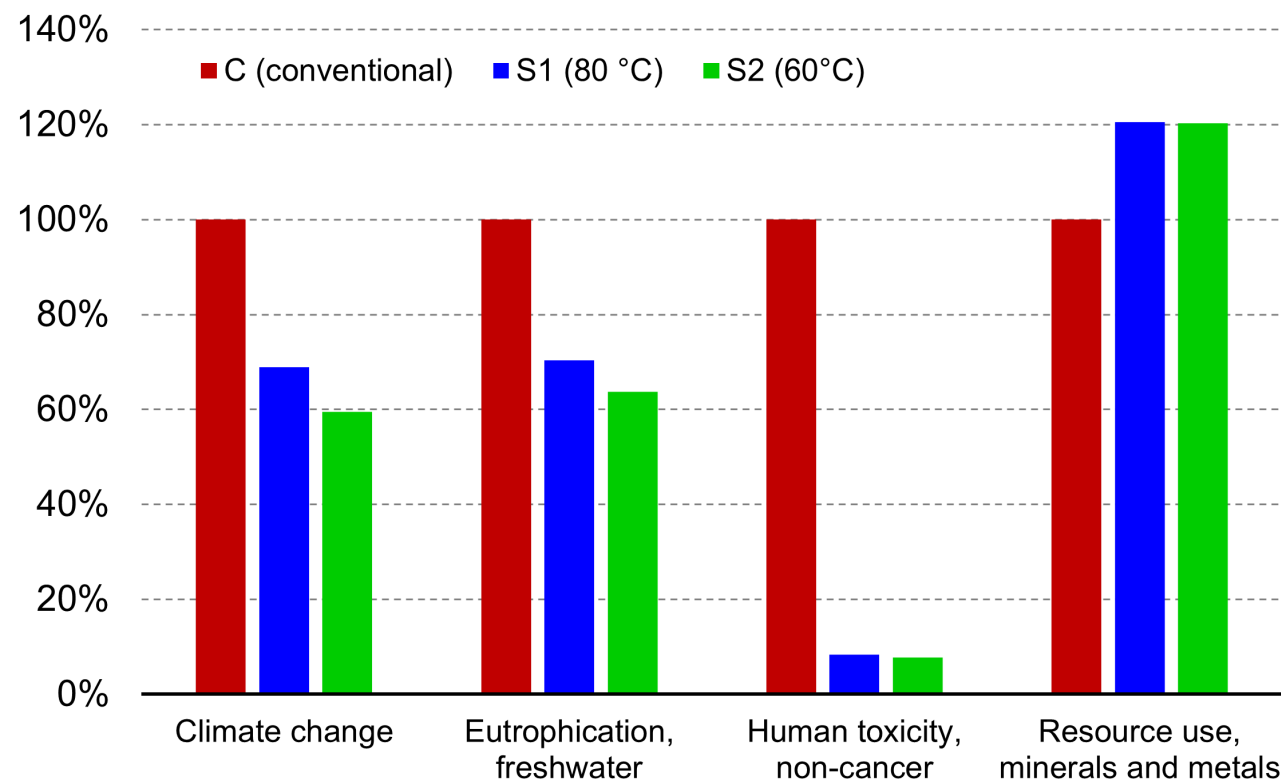
Vývoj alternativní technologie výroby DPS - shrnutí

- Využíváme kombinaci stávajících a relativně levných technologií pro jednodušší implementaci
- Konvenční laminát je nahrazen 3D tištěným substrátem – nižší mechanická odolnost a tuhost termoplastu je kompenzována zapuštěním/zapouzdřením součástek a větší celkovou tloušťkou substrátu
- Měděná fólie je nahrazena stříbrnou pastou – dražší, ale je nanášena aditivně s menšími ztrátami
- Eliminace procesu pájení
- Omezená přesnost výroby (3D tisk, sítotisk na „hrubý“ povrch) – zatím pro jednodušší, komerční elektroniku
- Jedná se o tištěnou elektroniku = flexibilita návrhu
- Možnost zpětné recyklace (součástky, stříbro, polymer)
- Možnost dvouvrstvých DPS, potenciálně i vícevrstvých DPS (nutný další vývoj)

Vývoj alternativní technologie výroby DPS - shrnutí

- **Výrazně snížený dopad výroby na ŽP** – menší spotřeba el. energie a materiálů, žádná spotřeba vody a dalších chemikálií

Děkuji za Vaši pozornost

Stránky projektu:

<https://technology.fel.cvut.cz/vyzkum/cim-se-zabyvame/select/>

Ing. Denis Froš, Ph.D. – frosdeni@fel.cvut.cz

Prezentovaný výzkum byl finančně podpořen projektem **SELECT – Udržitelná elektronická montáž s využitím plastového odpadu (SS07020107)** v rámci programu Prostředí pro život

**VYSOKÁ ŠKOLA
CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ
V PRAZE**

